

ті удосконалення фінансової системи країни шляхом ресурсного забезпечення та мають сприяти подальшому розвитку малого підприємництва в Україні.

Податкова реформа торкнулася всіх податків, але найбільш суттєво – податку на прибуток підприємства. Зміни, що відбулися, стосуються не лише ставки вказаного податку, а й правил його розрахунку та порядку адміністрування. Дослідження зміни рівня податкового навантаження малих підприємств унаслідок прийняття Податкового кодексу проведене на основі моделі оцінювання загальних обсягів податків і зборів (обов'язкових платежів), що мають сплачувати малі підприємства, показало, що проведення податкової реформи, зокрема зменшення ставки податку на прибуток, значно зменшило їх податковий тягар. Проте для малих підприємств з великою часткою витрат на заробітну плату S_{zp} та досить великою собівартістю продукції зниження податкового навантаження не спостерігається внаслідок великого обсягу єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування, що мають сплачувати малі підприємства в цьому разі.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України // www.zakon.rada.gov.ua

2. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 №2464-VI // www.zakon.rada.gov.ua

3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.94 №334/94 // www.zakon.rada.gov.ua

4. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. // Кол. авторів [заг. редакція, М.Я. Азарова]. – К.: Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. – 2389 с.

5. Піскунова О.В. Моделювання управлінських рішень щодо розвитку малого підприємництва. – К.: КНЕУ, 2010. – 334 с.

6. Білик М.Д., Білик Т.О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування. Монографія. – Київ: ТОВ «ПанТот», 2012. – 280 с.

7. Лук'яненко І.Г. Системне моделювання показників бюджетної системи України: принципи та інструменти // Монографія. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 584 с.

8. Ярошенко Ф.О. Реформування податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу / Ярошенко Ф.О. // Фінанси України. – 37. – 2010. – С. 3–9.

9. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – 2-ге вид., випр. і доп. / З.С. Варналій. – К.: Знання, 2003. – 302 с.

Н.А. КЛИМЕНКО,

к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Ефективність екологобезпечного використання земель у сільському господарстві

Статтю присвячено питанням розробки теоретичних і практичних засад екологобезпечного використання земель у сільському господарстві та напрямів підвищення його ефективності на основі використання апарату економико-математичного моделювання.

Ключові слова: ефективність, екологізація, система землеробства, екологобезпечне використання земель, екологічно чиста продукція, економічний механізм.

Статья посвящена вопросам разработки теоретических и практических основ экологобезопасного использования земель в сельском хозяйстве и направлений повышения его эффективности при использовании экономико-математических моделей.

Ключевые слова: эффективность, экологизация, система земледелия, экологобезопасное использование земель, экологически чистая продукция, экономический механизм.

The article is devoted to working out the theoretical and practical methods of ecologically safe land using in agriculture and ways of increasing its efficiency.

Keywords: efficiency, ecologization, system of land cultivation, ecologically safe land using, ecological clean production, economic mechanism.

Постановка проблеми. В економіці України земельні ресурси відіграють провідну роль, оскільки є базою для виробництва продовольства та сировини для промисловості. Перехід до господарювання на засадах ринкової економіки, запровадження приватної власності на землю, створення різноманітних форм господарювання зумовили підвищений інтерес як до самої землі, так і до підходів щодо раціонального використання та способів її обробки.

Особливої актуальності набуває проблема екологобезпечного використання земель останніми роками, оскільки нераціональне використання земель сільськогосподарського призначення в Україні призвело до зниження родючості ґрунтів, поширення ерозійних процесів, збільшення площ забруднених і деградованих земель. Це потребує розробки, обґрунтування й впровадження заходів щодо забезпечення ефективного й екологічно безпечного їх використання.

Однією з невід'ємних та об'єктивних властивостей ґрунту, що обумовлюють його виключну корисність та незамінність для

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

життєдіяльності людини, є його родючість. Питання збереження родючості ґрунту, підвищення врожаїв, інтенсифікація землеробства завжди цікавили науку, оскільки вирішення їх дозволяє підвищити життєвий рівень, покращити добробут людей. Тому ця проблема не втрачає актуальності і в наші дні: економічна криза віддзеркалюється передусім на кількості та якості продукції, що виробляється, в сільському господарстві, скороченні її асортименту, відчувається дефіцит і в галузях промисловості, що використовують сільськогосподарську сировину.

Актуальність теми привертає до неї увагу дослідників різних галузей науки: як вчених-грунтознавців, що вивчають стан ґрунтів та властивості рослин, так і спеціалістів в галузі прикладної математики, кібернетики, які намагаються досягнути оптимального використання ресурсів ґрунту шляхом застосування при розв'язуванні таких задач математичних методів, сучасної обчислювальної техніки.

Однією зі складових частин економічної реформи в Україні, спрямованої на ринкові відносини, є земельна реформа, її стратегічною метою є забезпечення найбільш раціонального та високоефективного використання земель, всебічної охорони й розширеного відтворення родючості ґрунтів, екологічно збалансованого ведення землеробства та вирішення на цій основі в найкоротші строки продовольчої проблеми, створення конкурентоспроможного на європейському та світовому агропродовольчих ринках національного агропромислового комплексу [1].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Важливе значення підвищення ефективності використання земель у сільському господарстві з урахуванням екологічного фактора, а також недостатність досліджень цієї проблеми визначають актуальність цієї роботи.

Теоретичні і практичні аспекти збереження та відтворення земельних ресурсів, підвищення родючості ґрунтів, їх захисту і раціонального використання досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Вивченню проблем ефективного й екологічно безпечного використання земельних ресурсів значну увагу приділили відомі вчені економісти-аграрники: П.П. Борщевський, В.Г. В'юн, В.В. Горлачук, Я.С. Гуков, А.С. Даниленко, Б.М. Данилишин, Д.С. Добряк, С.І. Дорогунцов, В.Л. Дмитренко, О.Л. Кашенко, Ю.А. Махортов, В.В. Медведєв, Л.Г. Мельник, В.Я. Месель-Веселяк, М.Ф. Реймерс, І.А. Розумний, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, В.М. Трегобчук, М.М. Федоров, Т.С. Хачатуров, М.К. Шикула, та інші.

Крім того, існує ряд дискусійних питань, які потребують додаткових досліджень. Актуальність проблеми, недостатній ступінь її дослідженості стосовно сучасних потреб економіки і зумовили мету цієї статті.

Метою статті є вивчення проблем еколого-економічного моделювання процесів рослинництва та розробка практичних рекомендацій на основі використання оптимізаційної еколого-економічної моделі.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, проблема екологічно безпечного використання земельних угідь дослі-

джена недостатньо, особливо в частині застосування ґрунтозахисних способів обробітку ґрунту на основі використання еколого-економічних математичних моделей оптимізації цих процесів, які позитивно впливають на його якісний стан та дають змогу знизити витрати на вирощування сільськогосподарських культур.

Загальноновизнано, що за природною родючістю українські ґрунти є одними з найкращих у світі, їхній видовий склад надзвичайно різноманітний і включає кілька десятків типів: від родючих чорноземів і південних каштанових до значно менш родючих сірих лісових і опідзолених та майже непридатних для аграрного виробництва піщаних та кам'янистих ґрунтів. Тому використання землі значно диференційоване в залежності від регіону, типу ґрунтового покриву та основних видів діяльності, які історично склалися в даній місцевості.

У процесі дослідження встановлено, що сільськогосподарське виробництво слід розглядати через призму необхідності отримання достатньої кількості продуктів харчування для суспільства та сировини для переробної промисловості без нанесення шкоди навколишньому природному середовищу. При цьому виробництво має бути економічно вигідним і соціально орієнтованим. Саме ці умови визначають рівень сталості землеробства та сільськогосподарського виробництва взагалі.

До числа категорій, що нині потребують уточнення, належить і поняття екологічної безпеки, яке традиційно інтерпретується як охорона та збереження природного середовища. Існуюча сукупність дефініцій екологічної безпеки не враховує специфіки сільськогосподарського виробництва, тому в роботі пропонується таке її визначення: екологічна безпека сільськогосподарського виробництва у ринкових умовах господарювання – це стан навколишнього природного середовища, за якого досягається ощадливе і високоефективне використання природних ресурсів, що дозволяє отримувати нешкідливу для здоров'я людей високоякісну сільськогосподарську продукцію і задовольняти в ній потреби суспільства.

Активізація впливу негативних факторів на земельні ресурси зумовила пошук шляхів підвищення родючості та продуктивності ґрунтів, а також виникнення необхідності екологізації виробничих процесів у сільському господарстві та запровадження екологічно безпечних систем землеробства і технологій. У зв'язку з цим набуває актуальності поняття екологічно безпечного землекористування, під яким слід розуміти процес використання земель людиною, що передбачає збереження і підвищення рівня родючості ґрунтів за допомогою застосування системи заходів, до яких відносяться: вдосконалення структури сільськогосподарських угідь і посівних площ, ґрунтозахисний обробіток земель, науково обґрунтовані норми внесення добрив, застосування переважно біологічних методів захисту рослин та сучасної сільськогосподарської техніки.

Погіршення стану природного середовища спричинило виникнення в більшості економічно розвинених країн так званого зеленого руху. Вченими розроблялися і впроваджу-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

валися нові, альтернативні системи землеробства, які могли б усунути наслідки негативного впливу на ґрунт і допомагали б відтворенню його родючості. У країнах світу ці системи землеробства називалися по-різному: органічна (США), біологічна (Франція), біодинамічна (Німеччина, Швеція, Данія), органо-біологічна (Швеція, Швейцарія), альтернативна, екологічна, відновлювальна тощо. В основі зазначених систем землеробства лежить поверхневий обробіток ґрунту, який запобігає розвитку ерозійних процесів, втратам поживних речовин і вологи в ґрунті та дозволяє знизити витрати на вирощування сільськогосподарських культур.

Хоча вплив екологічних умов на виробництво ще недостатньо досліджений, ці умови починають відігравати все зростаючу роль у системі планування сільськогосподарського виробництва та пріоритетності потоків інвестицій. Мета еколого-економічного планування – не тільки визначити умови, потрібні для збільшення експортного потенціалу, а й забезпечити баланс між виробництвом і довкіллям, де землі має надаватися провідне значення. На основі вивчення та аналізу загальних концепцій екологічного підприємництва

[2, 3] запропонована схема моделі еколого-економічного планування в сільському господарстві (рис. 1).

Математичне моделювання управління земельними ресурсами – складна економіко-екологічна задача. Науковці різних галузей науки працюють над її вирішенням, і в тому числі цими задачами займаються вчені з використання математичних моделей для розв'язку задач аграрної сфери.

Метою розробки моделей родючості ґрунту є впорядкування знань про родючість, оцінка впливу на стан використання землі, а також можливість оптимального розміщення сільськогосподарських культур у межах господарств на ґрунтах різної родючості. Екологозабезпечуючий напрям ведення сучасного сільського виробництва потребує отримання високих врожаїв при дбайливому ставленні до землі, підтримці й поновленні родючості ґрунту. Моделі родючості є наближеним відображенням властивостей ґрунту задовольняти потреби сільськогосподарських рослин за певних екологічних і соціально-економічних умов. Розроблена схема системи моделей родючості ґрунту на основі моделі оптимізації розміщення сільськогосподарських культур дає

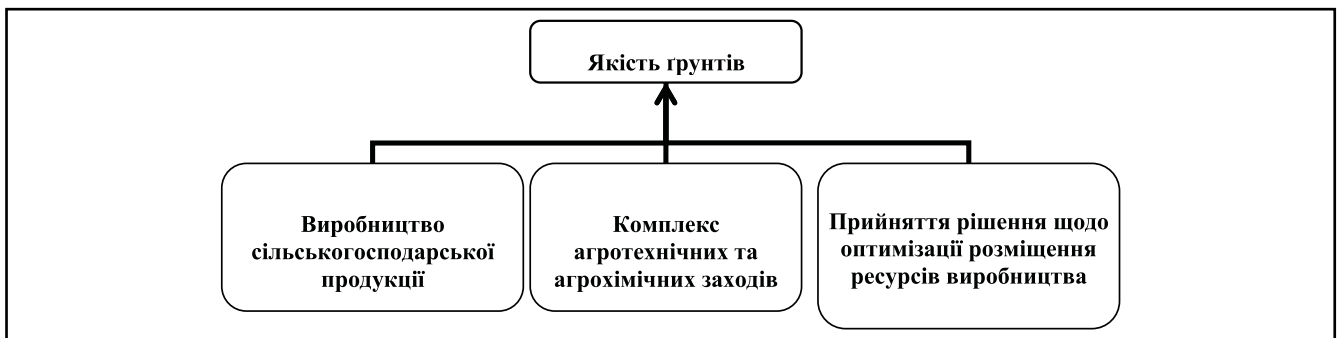

Рисунок 1. Модель еколого-економічного планування сільськогосподарського виробництва

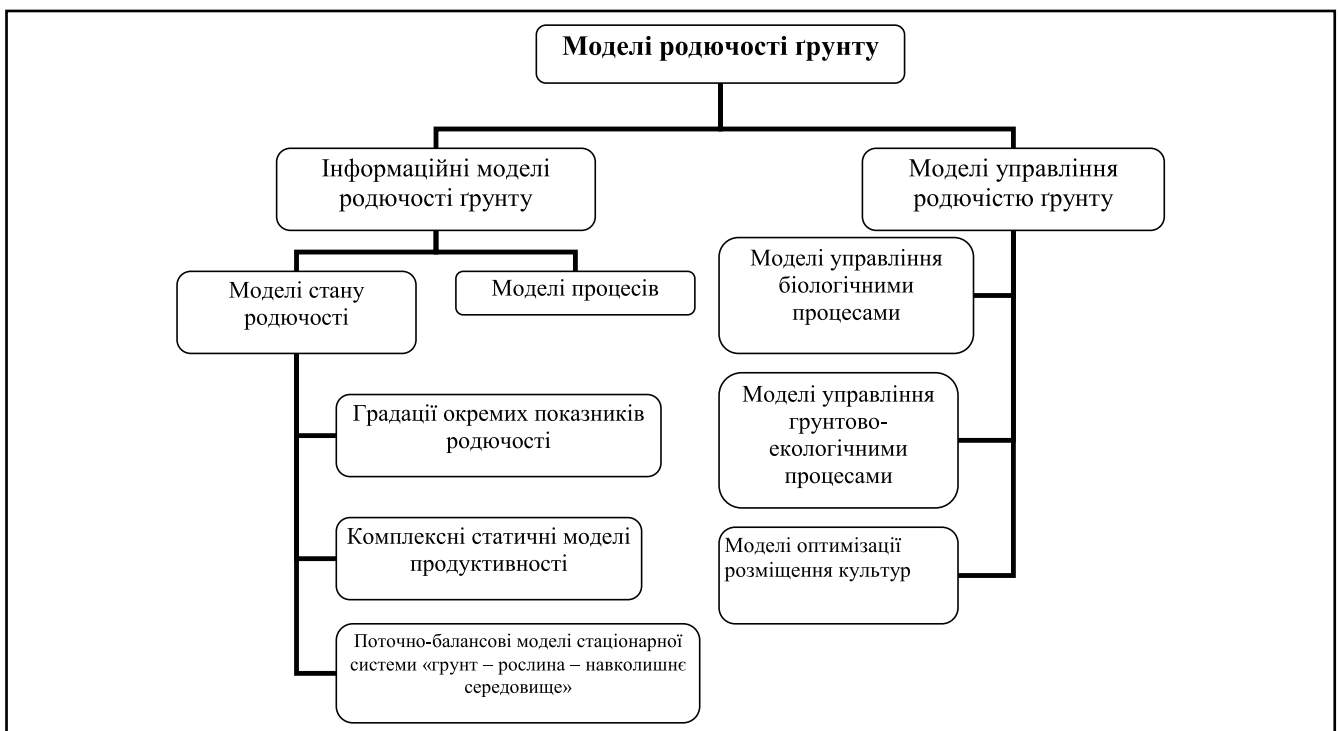

Рисунок 2. Схема варіантів моделей родючості ґрунту

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

можливість оптимізувати основні процеси родючості ґрунту (рис. 2).

Розроблена система економіко–математичних моделей порівняно з іншими екологічними моделями характеризується компактністю, достатньо повно враховує всі агротехнічні умови та вимоги ґрунтів і сільськогосподарських культур.

Методика розрахунків полягає в тому, що спочатку визначають ту частину врожаю, для якої буде достатньо поживних речовин, що є в ґрунті, за спеціально розробленими виробничими функціями. Основними етапами вказаної роботи є вибір необхідної функціональної залежності між урожайністю сільськогосподарських культур, застосуванням добрив та іншими факторами. Критеріями вибору відповідних залежностей, які найоб'єктивніше характеризують вплив добрив на урожайність, є коефіцієнт кореляції при прямолінійному типі зв'язку і кореляційне відношення – при криволінійному.

Інтенсивне землеробство передбачає не тільки одержання високих врожаїв, а й підтримання та підвищення родючості ґрунтів, чого можна досягти за позитивного балансу ґумусу й поживних елементів.

Розроблено низку методів, які допомагають вирішувати дану проблему, проте дійсне значення добрив у процесі сільськогосподарського виробництва можна правильно зрозуміти лише у взаємозв'язку з іншими факторами, що формують рівень урожайності сільськогосподарських культур у межах одного і того ж періоду.

Зростання продуктивності площі посіву є результатом дії багатьох факторів – підвищення культури землеробства і організації виробництва, зміцнення його матеріально–технічної бази, поліпшення технології використання мінеральних і органічних добрив тощо. Щоб забезпечити відновлення родючості ґрунтів та екологічної стійкості навколишнього середовища, слід вносити мінеральні добрива на балансовій основі з метою зберегти рівновагу елементів живлення в аг-

роценозах. Оптимізація доз добрив під сільськогосподарські культури проводиться з урахуванням економічних показників та обов'язковим економічним ефектом. В основу запропонованого диференційованого методу розрахунку необхідної кількості добрив під сільськогосподарські культури покладено принцип нормування внесення добрив. Прогнозування показників урожайності конкретних культур враховує нелінійний характер причинно–наслідкових зв'язків у системі «родючість ґрунту – добрива – врожай».

Застосування екологобезпечних технологій використання земель забезпечує не тільки підвищення родючості ґрунтів, раціональне використання земель та позитивний вплив на довкілля, а й дає змогу одержувати екологічно чисту продукцію, потреба в якій зростає у зв'язку з негативними соціально–демографічними процесами та підвищенням рівня захворюваності населення.

Передумовами створення ринку екологічно чистої продукції мають бути: розробка правового забезпечення, регулювання ведення екологобезпечного сільськогосподарського виробництва; створення відповідної інфраструктури, під якою слід розуміти запровадження системи акредитації господарств, які ведуть екологобезпечне землеробство, стандартизацію, сертифікацію і маркування екологічно чистої продукції, інформаційне забезпечення; державна підтримка розвитку таких господарств у вигляді дотацій, субсидій, пільг та системи стимулювання товаровиробників щодо виробництва екологічно чистої продукції, що включає механізм ціноутворення на неї. Пропонується запровадити державне замовлення на екологічно чисту продукцію за підвищеними цінами, що сприятиме збільшенню обсягів виробництва такої продукції для потреб населення, передовсім дітей, людей похилого віку, хворих, які потребують якісного дієтичного і профілактичного харчування [4].

З метою підвищення ефективності екологобезпечного землекористування пропонуємо згрупувати окремо заходи

Рисунок 3. Заходи з дотримання екологобезпечного стану земель

щодо дотримання екологобезпечного стану земель на такі, що потребують фінансових вкладень, і ті, що можна здійснити власними силами землекористувачів без додаткових вкладень, використовуючи науковий підхід до організації господарювання (рис. 3).

Встановлено, що навіть виконання заходів другої групи, тобто самими землекористувачами, сприятиме покращенню екологічного стану сільськогосподарських угідь та економічних показників діяльності господарств.

За результатами досліджень встановлено, що різкий перехід від традиційного землеробства до альтернативних його видів у вітчизняних умовах не виправданий. Запровадження альтернативного землеробства дає змогу отримувати добрі врожаї сільськогосподарських культур тільки на високородючих ґрунтах з оптимальним вмістом поживних речовин. На решті сільськогосподарських земель необхідно проводити поступову трансформацію традиційного (інтенсивного) землеробства в інтегроване з екологічною орієнтацією, яке має бути економічно й екологічно врівноваженим, тобто включати основні складові альтернативних систем з одночасним застосуванням у невеликих дозах засобів хімізації. Таке землеробство буде безпечним для навколишнього природного середовища і дасть можливість отримувати високі врожаї сільськогосподарських культур.

Висновки

У сучасних умовах підвищення вимог до екологізації землекористування актуальності та значимості набувають

завдання, що оптимізують ґрунтове живлення сільськогосподарських культур та забезпечують їхнє раціональне розміщення по полям різної родючості. Для вирішення цього питання ми пропонуємо використовувати запропоновану систему моделей.

У ринкових умовах актуальним є ефективне використання земельних ресурсів на основі запропонованої системи математичних моделей, що включає раціональну організацію структури посівних площ, оптимізацію використання мінеральних та органічних добрив, програмування урожайності сільськогосподарських культур, яка базується на використанні методів математичної оптимізації, прикладних комп'ютерних програм та інформаційних систем.

Список використаних джерел

1. Екологічність продукції АПК: економіка та технології: Збірник праць Міжнародної науково-практичної конференції «Економічні проблеми виробництва та споживання екологічно чистої продукції АПК» / За ред. П.Н. Борщевського. – Суми: Козацький вал, 1999. 412 с.
2. Пилипенко О.О. Економічний механізм екологізації землекористування // Економіка АПК. – 2003. – №4. – С. 104–107.
3. Клименко Н.А. Менеджмент експортного потенціалу галузей агропромислового комплексу: Автореф. дис. канд. екон. наук. – К., 2001. – 19 с.
4. Екологічні проблеми землеробства / І.Д. Примак, Ю.П. Манько, В.А. Мазур, В.І. Горщар, О.В. Конопльов, С.П. Паламарчук, О.І. Примак; за ред. І.Д. Примака. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 456 с.

Ю.В. СУСІДЕНКО,
аспірантка, Вінницький національний аграрний університет

Розробка стратегії розвитку переробних підприємств системи АПК

Розглянуто стратегії розвитку підприємств переробної промисловості АПК. Запропонована ефективна стратегія розвитку переробних підприємств галузі для зміцнення їх конкурентоспроможності в умовах ринку.

Ключові слова: стратегія розвитку переробних підприємств, цільовий ринок, товарність, чинники конкурентоспроможності.

Рассмотрены стратегии развития предприятий перерабатывающей промышленности системы АПК. Предлагается эффективная стратегия развития перерабатывающих предприятий отрасли для увеличения их конкурентоспособности в условиях рынка.

Ключевые слова: стратегия развития перерабатывающих предприятий, целевой рынок, товарность, факторы конкурентоспособности.

The policies of growth of processor businesses in agricultural sector are considered in the article. Suggested is

the strategy of developing processor businesses of the branch with the view of reaching their competitive recovery under market conditions.

Keywords: strategy of developing processor businesses, target market, merchantability, factors of competitiveness.

Постановка проблеми. При виборі стратегії розвитку підприємства вирішальну роль відіграють стан галузі та місце в ній певного підприємства. Підприємства-лідери в ринкових умовах змушені максимально використовувати свої можливості для зміцнення позиції в галузі. Слабкі підприємства мають обирати стратегії, які допоможуть їм закріпити власні позиції на ринку. Якщо покращення фінансового стану підприємства не відбудеться, підприємство змушене завершити свою діяльність.

Переробну промисловість України можна охарактеризувати як зрілу, що переживає спад. Розвиток цієї галузі спо-